

ΈΝΑΣ ΦΟΡΤΙΚΟΣ «ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ»¹

Jutta Scherrer*

ΕΧΟΝΤΑΣ περάσει τα νεανικά μου χρόνια στην Ανατολική Γερμανία και ζώντας εδώ και πολύ καιρό σε διάφορες χώρες της Δύσης, νιώθω πάντα να με πνίγει το ίδιο συναίσθημα, όταν βλέπω να ξαναπροβάλλουν στην επιφάνεια τα θλιβερά επακόλουθα του εθνικοσοσιαλισμού και του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Όπως αναρωτιέται και ο Jens Reich, ένας από τους θεμελιωτές του «Neues Forum», της ομάδας εκείνης από την οποία προήλθε η «σιωπηλή επανάσταση» της Ανατολικής Γερμανίας και η κατάρρευση του καθεστώτος του Χόνεκερ: «Γιατί πρέπει πάντα εμείς, οι Ανατολικοί, να πληρώνουμε για όλα τα σπασμένα, για τον πόλεμο, για τις επανορθώσεις στη Σοβιετική Ένωση, για το κομμουνιστικό σύστημα, για τη διαίρεση της Γερμανίας, και επιπλέον τώρα, για την ίδια την επανενοποίηση»²;

Η τύχη το έφερε, η διάλεξη που επρόκειτο να κάνω σ' ένα από τα μεγαλύτερα πανεπιστήμια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας με θέμα τον προσεταιρισμό από την περεστρόικα των ιστορικών και ιδεολογικών αρχών της παλαιάς Ρωσίας, να πέσει μια 17η Ιουνίου. Έως την προηγούμενη χρονιά η 17η Ιουνίου γιορταζόταν στη Δυτική Γερμανία σαν «ημέρα της γερμανικής ενότητας», σε ανάμνηση της εξέγερσης των Ανατολικογερμανών εργατών το 1953. Με μιαν ασυνήθιστη για τα γραφειοκρατικά δεδομένα σπουδή, εκείνοι οι οποίοι, τη στιγμή αυτή, είναι διοικητικά υπεύθυνοι για την πολιτική και ηθική συνείδηση των Γερμανών, διέγραψαν με μια μονοκοντυλιά αυτή τη γιορτή της εθνικής ταυτότητας και την αντικατέστησαν με την 3η Οκτωβρίου, ημέρα της «επανενοποίησης» – ή, όπως προτιμούν να την αποκαλούν οι περισσότεροι Γερμανοί πολιτικοί – της «ενοποίησης».

Αναπόφευκτο ήταν, στη δεξίωση που δόθηκε μετά τη διάλεξή μου, η συζήτηση να στραφεί γύρω από τις ιδιαιτερότητες της επανενοποίησης. Όλοι οι συνάδελφοι τους οποίους μπόρεσα να ρωτήσω πάνω σ' αυτό το θέμα, ανεξάρτητα από το αν ήταν φιλελεύθεροι, σοσιαλιστές ή οικολόγοι, ισχυρίστηκαν κατηγορηματικά ότι η Δυτική Γερμανία είχε κάθε δικαίωμα όχι μόνο να προβεί στην πολιτική και οικονομική προσάρτηση (Anschluss) της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της

Γερμανίας (ΛΔΓ) στο καθεστώς της καπιταλιστικής αγοράς – υπέρ του οποίου τάχθηκε, πράγματι, στις εκλογές, η πλειοψηφία των Ανατολικογερμανών –, αλλά ακόμη, και κυρίως, ν' αποφασίζει ποια πρόσωπα, στα Ινστιτούτα της Ακαδημίας Επιστημών ή τα Πανεπιστήμια, καθώς και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τους εκδοτικούς οίκους, τα μουσεία, κ.λπ., ήταν άξια να διατηρήσουν τη θέση τους ή έπρεπε ν' απολυθούν.

Για τους συνομιλητές μου, καθηγητές στο σύνολό τους, το βασικό κριτήριο δεν ήταν τόσο, το αν οι Ανατολικοί συνάδελφοι ανήκαν ή όχι στη Stasi, όσο η, κατά τη γνώμη τους, καθολική σχεδόν επιστημονική τους ανεπάρκεια, ανεξαρτήτως κλάδου. Όλοι έκριναν απολύτως φυσικό το γεγονός ότι εξεταστές επίσημα απεσταλμένοι από τους επιστημονικούς οργανισμούς της Δυτικής Γερμανίας, υποβάλλουν τους Ανατολικούς συναδέλφους σε ανακρίσεις ή τους βάζουν να συμπληρώσουν ερωτηματολόγια σχετικά με τις επαγγελματικές

τους ικανότητες και, φυσικά, το επαγγελματικό τους μέλλον. «Abwicklungsverfahren» (διαδικασία εκκαθάρισης), «Kontrollverfahren» (διαδικασία ελέγχου), «Ordnungsverfahren» (διαδικασία ομαλοποίησης), «Entsorgung von Akten» (ξεκαθάρισμα φακέλων) – αυτοί οι εφιαλτικοί ευφημισμοί, δάνειοι όλοι μιας σχεδόν μη μεταφράσιμης διοικητικής γλώσσας, συγκαλύπτουν το απάνθρωπο πρόσωπο της «δικαιικής διαδικασίας» που τέθηκε σε λειτουργία για να εκκαθαρίσει καθετί (ή καθέναν) που θα μπορούσε να σταθεί εμπόδιο στην ενσωμάτωση της πρώην Ανατολικής Γερμανίας στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία. Μην έχοντας πλέον καθημερινή τριβή με τη γλώσσα της γερμανικής γραφειοκρατίας, η ανάγνωση του σημερινού δυτικογερμανικού τύπου με ξαναγύριζε νοερά στη γλώσσα της φασιστικής Γερμανίας. (Θα πρέπει να ερευνη-

θεί η προέλευση και η συγγένεια ανάμεσα σ' αυτές τις δυο διοικητικές γλώσσες). Το αξιοσημείωτο είναι, ότι η γλώσσα αυτή δεν προερχόταν καθόλου, από το καθεστώς της Ανατολικής Γερμανίας, όπως θα περίμενε κανείς δεδομένου ότι το ανατολικογερμανικό κομμουνιστικό σύστημα είχε, μεταξύ άλλων, κληρονομήσει από την παλαιά Γερμανία και τη χρήση μιας κάποιας εθνικοσοσιαλιστικής διοικητικής γλώσσας.

Οι συνάδελφοί μου δεν απέδιδαν καμιά σημασία σ' αυτό το «γλωσσολογικής» τάξεως φαινόμενο. Πάσχιζαν, μιαν ολόκληρη βραδιά, να με πείσουν, εμένα, την «ξένη» Γερμανίδα, για την πολιτισμική ανυπαρξία της πρώην ΛΔΓ, για το «φυσικό» δίκαιο της Δυτικής Γερμανίας να επιβάλει στα «νέα Länder» (κρατίδια) της πρώην ΛΓΔ όλην την – εξορισμού τέλεια – πολιτική και οικονομική υποδομή των

* Η Jutta Scherrer είναι διευθύντρια μελετών στο EHESS, ειδικευμένη στην ιστορία της Ρωσίας και της Ανατολικής Ευρώπης, και ετομάζει ένα έργο πάνω στις μεταλλαγές της ρωσικής διάνοξης μετά την περεστρόικα.

«παλαιών Länder», κι αυτό χωρίς κανένα σεβασμό προς τη νοοτροπία και τον τρόπο ζωής που σαράντα χρόνια «υπαρκτού σοσιαλισμού» είχαν διαμορφώσει. Ένας σημαντικός αριθμός ανθρώπων οι οποίοι, πριν από την πτώση του τείχους, δεν είχαν την παραμικρή επαφή με την ανατολική πλευρά της Γερμανίας και τους θεσμούς της, συνωστίζονται τώρα για να καταλάβουν τις θέσεις που προσφέρονται σε «καθαρούς» πανεπιστημιακούς, δηλαδή σε Δυτικούς, θέσεις που συστάθηκαν στο Πανεπιστήμιο Humboldt του Ανατολικού Βερολίνου με στόχο την αποκατάσταση της αλλοτινής του αίγλης.

Εκείνοι τους οποίους, χθες ακόμη, το επίσημο πολιτικό λεξιλόγιο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας χαρακτήριζε σαν «τους αγαπητούς μας αδελφούς και αδελφές της άλλης πλευράς», έγιναν, μέσα σε λίγους μήνες, οι «Ossis» (από τη λέξη «Ost» που σημαίνει «Ανατολή» και σε αντιδιαστολή προς τους Δυτικούς, τους οποίους οι νέοι υποτελείς αποκαλούν «Wessis»), δηλαδή πολίτες δεύτερης κατηγορίας.

Δεν έχω καμιά πρόθεση να δικαιολογήσω τους συμπαθούντες και τους συνεργούς του καθεστώτος του κομμουνιστικού κόμματος (SED) κι ακόμη λιγότερο τις φρικιαστικές εκείνες δραστηριότητες των μελών της Stasi και των συνεργατών τους, ενώ επιδοκιμάζω τη γενναία, αλλά και αναγκαία απόφαση των υπουργών πολιτισμού των νέων Länder του Βραδεμβούργου και της Θουριγγίας ν' απαλλαγούν από όσους εκπαιδευτικούς συνεργάστηκαν με τη Stasi ή από εκείνους που, χωρίς κανένα απολύτως προσόν, προσλήφθηκαν από το καθεστώς Modrow, ή ακόμη και από όλους εκείνους που δίδασκαν τον Μαρξισμό-Λενινισμό ή τη λεγόμενη Staatsbürgerkunde (αγωγή του πολίτη), για την οποία, αυθόρμητα και πολύ «λογικά», μερικοί πρότειναν ν' αντικατασταθεί με τη διδασκαλία των θρησκευτικών.

Άραγε, όμως, είναι πράγματι απα-

ραίτητο να κηδεμονεύονται τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της πρώην Ανατολικής Γερμανίας από τους δημοσιογράφους της Δυτικής Γερμανίας, υπό το πρόσχημα, συνήθως, της επαγγελματικής ανεπάρκειας των Ανατολικών συναδέλφων τους; Μήπως δεν υπάρχουν προβλήματα στην «πρώην ΛΔΓ» ή στα «νέα Länder», για τα οποία οι δημοσιογράφοι της ανατολικής χώρας θα ήταν περισσότερο ευαίσθητοι, αφού είναι σε θέση να τα καταλαβαίνουν καλύτερα; Και δεν έχουν άραγε κι αυτοί ορισμένους βάσιμους λόγους να επικρίνουν τις αποφάσεις των Δυτικών; Κι όμως, για τους δυτικούς συναδέλφους του, κάθε δημοσιογράφος της ΛΔΓ είναι, εξ υποθέσεως, ύποπτος συνεργασίας με τη Stasi. Γι' αυτό κι η φωνή της Ανατολικής Γερμανίας γίνεται ολοένα και πιο απόμακρη.

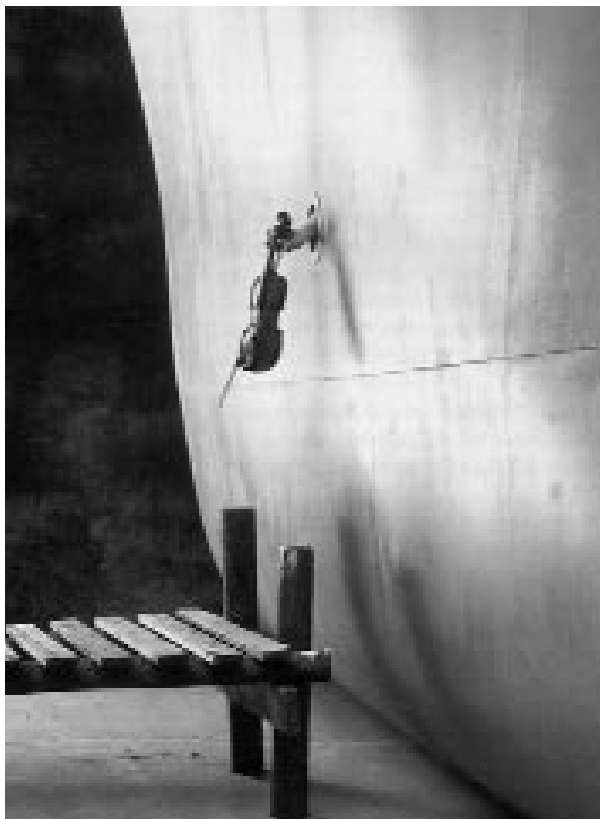
Μπορούμε άραγε ν' αξιώσουμε από την Ανατολική Γερμανία ν' απαλλαγεί από το παρελθόν της και να θυσιάσει στο βωμό των αξιών της αγοράς όλες τις κοινωνικές, ψυχικές, πολιτισμικές της εμπειρίες;

Πώς θα ήταν άραγε μια Ενωμένη Ευρώπη που θα απάλειφε την εμπειρία εκείνη την οποία η Ανατολική Γερμανία συμμερίζεται με τις υπόλοιπες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, αυτή την «ακούσια εκστρατεία» που μπορεί μεν να απέτυχε, αλλά, όπως είπε και ο Jens Reich, έκανε όλους όσους τη βίωσαν «πιο ελεύθερους και πνευματικά πλουσιότερους»³;

Μετάφραση από τα γαλλικά:

Νίκη Μολφέτα

(Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης
-Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Επιθεώρηση *Liber*, τεύχος 7, Σεπτέμβριος 1991.
2. J. Reich, *Rückkehr nach Europa. Bericht zur neuen Lage der deutschen Nation*, Μόναχο, Carl Hanser Verlag, 1991.
3. *op. cit.* σελ. 211.